

Somberek Körjegyzőség szervezetfejlesztése

ÁROP-1.A.2/A-2008-0228

19. célterület

A környezetbarát közbeszerzési gyakorlat bevezetése

Folyamatleírás

Készítette: **SKC Consulting Kft.**

H-1031 Budapest Monostori u. 10. I.em.

Felnőttképzési nyilvántartási szám: 00214-2008

Intézmény-akkreditációs lajstromszám: AL-1821

Az ipari forradalom kezdete óta az emberiség egyre gyorsuló ütemben és egyre nagyobb mértékben fogyasztja bolygónk javait. A környezet minőségének kedvezőtlen változásáért a közvélemény sokáig a termelőket tette felelőssé, akik a szükségleteket kielégítő termékeket előállították. A környezetvédelmi szabályozás is elsősorban a gyártókat és a szolgáltatókat veszi célba, az ő felelősségteljes magatartásukat igyekszik kikényszeríteni. Pedig a környezetszennyezés, a termelés fenntarthatósága nemcsak a gyártókon múlik, hanem legalább annyira a fogyasztókon is, azon, hogy mennyit és mit fogyasztanak.

Az európai unió és hazánk környezetvédelemre vonatkozó jogszabályai és egyéb iránymutatásai nagy hangsúlyt fektetnek a környezettudatos működésre, és beszerzésekre.

Fontos, hogy a kiírandó közbeszerzési eljárásokban ezek az elvek érvényre jussanak. Az önkormányzat és intézményei, valamint azok dolgozói ismerjék meg a környezettudatosság jelentőségét és a környezeti fenntarthatóság szempontrendszerét. A közbeszerzési eljárásoknál készült ajánlattételi felhívásokban képesek legyenek érvényre juttatni a fenti szempontrendszert, és ennek megfelelően elsősorban környezeti menedzsmenttel és környezetvédelmi akkreditációval rendelkező beszállítóktól szerezzenek be eszközöket, illetve vegyenek igénybe szolgáltatásokat. A munkatársak ismereteit és a kompetenciáikat környezetvédelmi képzéssel fejlesztjük.

1. Közbeszerzés

A közbeszerzési eljárás olyan törvény által szabályozott eljárás, amelyet az ajánlatkérőként meghatározott szervezetek (közvetlen vagy közvetett közpénzfelhasználók) visszatérhes szerződés megkötése céljából meghatározott tárgyú és értékű beszerzések megvalósítása érdekében kötelesek lefolytatni. Némi leegyszerűsítéssel: a közbeszerzési eljárás a közpénzfelhasználók formalizált szerződéskötési rendje. (Ptk.: a szerződés az ajánlat elfogadásával jön létre – a közbeszerzés ennek egyfajta rendje).

A Kbt. az eltérést nem engedő törvények közé tartozik (például ilyenek az adótörvények is). Ez annyit jelent, hogy a Kbt. szabályaitól csak ott és annyiban lehet eltérni, ahol ezt maga a törvény kifejezetten megengedi.

2. Zöld közbeszerzés

Zöld közbeszerzésnek nevezzük az olyan közbeszerzést, amelynek során a beszerző közintézmények a beszerzési folyamat minden szakaszában figyelembe veszik a környezetvédelem szempontjait, és az életciklusuk során a környezetre a lehető legkisebb hatást gyakorló megoldások keresésével és előnyben részesítésével ösztönzik a környezetbarát technológiák terjedését és a környezetbarát termékek előállítását.

Tehát a Zöld közbeszerzés alatt a beszerzést végzők a termékek, szolgáltatások és építési beruházások beszerzése során figyelembe vesznek környezetvédelmi szempontokat. A zöld közbeszerzés jelentős hasznot jelenthet környezetünk számára. Mivel a közbeszerzések értéke európai szinten a GDP 16%-át teszi ki, logikusnak tűnik ezt a pénzt úgy elkölteni, hogy az hozzájáruljon környezetvédelmi céljaink eléréséhez. Például a megújulókból előállított elektromos áram, a nagy energiahatékonyságú épületek és berendezések, bioélelmiszerek, mérgező anyagoktól mentes tisztítószeres vásárlásával jelentős környezeti előnyök érhetőek el a CO₂ vagy éppen az ártalmas vegyi anyagok kibocsátása terén.

A környezetbarát termékek megjelenésével a fogyasztóknak lehetőségük nyílik a termelés módjának, a termelés során felhasznált anyagoknak és technológiáknak a befolyásolására. Szerepük már nem merül ki abban, hogy a termék árában a termelés során alkalmazott környezetvédelmi megoldások költségeit is kifizetik, akár környezetvédelmi megelőző intézkedésről, akár a szennyezés miatt felmerült bírságról van szó. Megfelelő alternatívák esetén ugyanis a fogyasztók döntési helyzetbe kerülnek: eldönthetik, hogy szükségleteiket a környezetet jobban vagy kevésbé terhelő termékkel elégítik ki. A környezettudatos vásárló igyekszik olyan terméket választani, amely életciklusa alatt, tehát előállítása, használata során és használata után, hulladékként minél kevésbé terheli a környezetet.

Az ilyen környezettudatos vásárlói magatartás jelentős eredményeket érhet el, különösen, ha olyan nagyobb mennyiségben vásárló intézményekről van szó, mint a települési önkormányzatok vagy a nemzeti kormányok. A környezettudatos nagy beszerzők nemcsak közvetlenül, az általuk megvásárolt környezetbarát termékek kedvezőbb környezeti hatása révén járulnak hozzá a környezet védelméhez, hanem közvetve, a piacra gyakorolt befolyásuk révén is: a környezetbarát termékek iránti vásárlásaik növelésével a gyártókat ösztönzik az ilyen termékek termelésének felfuttatására. A környezetbarát termékek tömegtermelése pedig végső soron ezen termékek árcsökkenéséhez vezet, így ezek a termékek egyre nagyobb számú vásárló számára válnak elérhetővé. A kereslet növekedése a gyártókat a termék környezeti jellemzőinek javítására is ösztönzi, így e téren is verseny bontakozik ki közöttük. A közintézmények zöld beszerzési gyakorlata példát mutat a háztartásoknak is. A közpénzek környezetbarát megfontolások szerint történő elköltése ugyanakkor etikai szempontból is indokolt.

Nem véletlen, hogy környezetbarát közbeszerzés egyre nagyobb figyelmet kap szerte a világon. A közszféra beszerzéseinek környezetbaráttá tétele helyet kapott az ENSZ Fenntartható Fejlődés Bizottságának és az OECD Környezetvédelmi Igazgatóságának a programjában. Az Európai Unió 5. környezetvédelmi akcióprogramja támogatta a "zöld" közbeszerzést vizsgáló kutatásokat, a 6. akcióprogramban pedig a zöld közbeszerzés az Integrált Termék Politikák kapcsán prioritásként is megjelent. A zöld közbeszerzés kiterjesztését szorgalmazzák emellett az Unió fenntartható fejlődéssel foglalkozó programjai, így az Unió fenntartható fejlődési stratégiája, valamint a Fenntartható Városi Fejlődés keretprogram is. Ez annyit tesz, hogy bizonyos összeghatár felett a közbeszerzésekre az európai direktívák érvényesek. Ezek pontosan megfogalmazott kötelezettségeket és előírásokat határoznak meg a környezetbarát termékek beszerzésére vonatkozóan.

A környezetvédelméről szóló törvény szerint a fenntartható fejlődés a társadalmi-gazdasági viszonyok és tevékenységek olyan rendszere, amely a természeti értékeket megőrzi a jelen és a jövő nemzedékek számára, a természeti erőforrásokat takarékosan és célszerűen használja, ökológiai szempontból hosszú távon biztosítja az életminőség javítását és a sokféleség megőrzését. (Kvtv. 4. § w) pont.)

Az Uniós tagországok közül többnek (pl. Dániának, Svédországnak, Németországnak, Franciaországnak, Hollandiának) is van nemzeti szintű zöld beszerzési programja, s terjed a zöld beszerzés az Unió települési önkormányzataiban is. A környezettudatos beszerzés a csatlakozó országok, köztük hazánk környezetvédelmi programjaiba is bekerült (pl. a második magyar Nemzeti Környezetvédelmi Programba).

A kétségtelen érdeklődés ellenére a gyakorlatban a környezettudatos beszerzés terjedése Európa nyugati felében is lassú, a környezetbarát termékek nehezen tudnak tért hódítani. Mivel kis mennyiségben kelnek el, általában drágábbak a szokásos termékeknél, s mivel drágábbak, általában nem veszik őket.

Ennek a hibás körnek az átvágására lenne szükség a környezetbarát vagy zöld beszerzési gyakorlat elterjedéséhez. Ha a kereslet érzékelhetően nőne a környezetbarát termékek iránt, nagyobb mennyiségben lehetne ilyen termékeket termelni és árusítani. A termelőknek érdemes lenne technológiai kutatásra fordítani, ezért az ilyen termékek környezeti tulajdonságai tovább javulnának, előállítási költségeik pedig csökkennének. A kereslet növekedésének hatására a piac és nyomában a termelés átalakulna.

Amennyiben a termék életciklusára vonatkozó árat és költségeket nézzük a zöld közbeszerzés gyakran megtakarításokhoz is vezethet. Például egy darab „zöld” irodatechnikai eszköz beszerzése többféleképpen vezethet megtakarításhoz: kisebb áramfogyasztás, hosszabb élettartam, életciklusa végén könnyebben újrahasznosítható vagy újrahasználható. Ez egyben az adófizetők pénzéért a legelőnyösebb ajánlat is.

A zöld közbeszerzés egyben a példamutatásról és a piac befolyásolásáról is szól. A közigazgatás követendő példával járhatnak elől polgáraik számára is.

A zöld beszerzés terjedésének azonban több akadály is van. Ilyen a környezetbarát termékek gazdasági hátráltató tényezők (magasabb ára), a zöld beszerzéssel kapcsolatos téves nézetek mellett mindenképp az információ és a "know-how" hiánya. A beszerzők nem tudják, mi számít környezetbarátnak, milyen módon, milyen eljárás révén és hol tudnak az adott szűkös pénzügyi keretek között környezetbarát termékekhez jutni.

Hazánkban a zöld közbeszerzések legnagyobb akadálya a jelenleg hatályos, túlzottan bonyolult közbeszerzési törvény, amely a pályázatok kiírásakor nem ad elegendő lehetőséget a környezetbarát beszerzési eljárásoknak. Hátráltató tényező az ajánlatkérőknek az a gyakorlata is, amely a bírálati szempontrendszerben nem fordít elegendő figyelmet a közbeszerzések környezetvédelmi vetületére.

Ezért meg kell teremteni annak a feltételeit, hogy a közbeszerzés túlnyomórészt elektronikus útra terelődjön, s ezzel már a pályázati szakaszban jelentősen csökkenteni lehet az ajánlatok beadása során keletkező papírmennyiséget. Az állami belső információs rendszer fejlesztésével az óriási papírmennyiséget a töredékére lehetne csökkenteni, hiszen számos dokumentumnak (különböző igazolások, mérlegek, cégkivonatok stb.) a pályázat kiírója számára az államigazgatási rendszeren belül hozzáférhetőnek kell lennie. Üdvözlendő lépés az APEH kezdeményezése, amely szerint az adóhatóság immár elektronikusan ad ki igazolást a cégeknek a köztartozás-mentességről.

Az Európai Bizottság legfrissebb „Közbeszerzéssel egy jobb környezetért” című közleményében azt javasolja a tagállamoknak, hogy 2010-re politikai célként tűzzék ki a közbeszerzésekben a „zöld” közbeszerzések 50%-os arányának elérését.

A beszerzést végzők számára a környezetbarát közbeszerzés megvalósítása során az egyik legáltalánosabb probléma annak eldöntése, hogy milyen kritériumokat használjanak, mivel ezen a téren (értsd környezetvédelem) általában nem szakértők.

Annak érdekében, hogy a zöld közbeszerzés megvalósításához további segítséget nyújtson, a Bizottság, ahol elérhető, az Európai Unió ökocímke feltételrendszerére alapozva olyan környezetbarát közbeszerzési kritériumokat határozott meg, amelyek bármely európai közintézmény által szabadon használhatók.

A helyi önkormányzatok szerepe a hazai zöld közbeszerzés elterjedésében kulcsfontosságú, hiszen egyrészt az Ötv. (A helyi önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. törvény.) által

biztosított önállóságuk folytán sokkal rugalmasabbak, mint más állami szférába tartozó szervek, másrészt mint a polgárokhoz egyik legközelebb eső szint, széles körben képesek a lakosság részére követendő pozitív példát nyújtani. További lényeges oka jelentőségüknek ezen a téren, hogy a közsféra beszerzéseinek igen jelentős részét fedik le közbeszerzési eljárásaikkal.

Mégis Magyarországon csak néhány önkormányzat büszkélkedhet azzal, hogy lépéseket tett a zöld közbeszerzések nagyobb arányú megvalósítása érdekében.

Ahhoz azonban, hogy egy helyi önkormányzat sikeresen tudjon zöld közbeszerzéseket lefolytatni, széles körű előkészítő munka szükséges, amely elsődlegesen az alábbi kérdésekre keresi a választ:

- mely területeken érdemes elsősorban a zöld szempontok érvényesítése;
- hogyan illeszthetőek bele a zöld közbeszerzések az önkormányzat környezetvédelmi programjába;
- milyen szakemberigénye van a tervezett zöld szemléletű beszerzéseknek;
- milyen formában lehetséges a célok megvalósítása;
- hogyan lehet meggyőzni a politikai szférát;
- hogyan lehet meggyőzni a köztisztviselői kört a zökkenőmentes végrehajtás érdekében.

Ma már kézzelfogható jelei vannak a zöld közbeszerzések hatásának az ajánlattevők vonatkozásában is, egyre több példa mutat arra, az ajánlattevők rájöttek, sok esetben, ha nem alkalmazkodnak a környezetvédelem követelményeihez, akkor annak versenyképességük látja kárát.

Kulcsfontosságú kérdés a zöld közbeszerzések megfelelő oktatásának kérdése is, hiszen megfelelő ismeretek hiányában nem várhatunk el komolyabb változást. Nem csak a szakemberek oktatásáról van itt szó azonban, hanem az állampolgárok képzéséről, információval való ellátásáról is, amely az előfeltétele annak, hogy lehetőség szerint minden

állampolgár megszerezze a fenntartható fejlődés eléréséhez szükséges kulcsfontosságú kompetenciákat. A nem fenntartható tendenciák visszafordításában elért siker egyes álláspontok szerint nagymértékben függ a fenntartható fejlődést elősegítő magas színvonalú oktatástól, amely kiterjed többek között olyan kérdésekre, mint például az energiák és a közlekedési rendszerek fenntartható használata, a fenntartható fogyasztási és termelési modellek, az egészség, a médiakompetencia és a felelős globális polgárság.

Zöld közbeszerzés esetén a közbeszerzési műszaki előírások - a műszaki leírás részeként - tartalmazhatják a környezetvédelmi teljesítményre vonatkozó jellemzők meghatározását, ideértve a közbeszerzés tárgyára alkalmazandó, a terminológiára, a jelekre, a vizsgálatra és vizsgálati módszerekre, a csomagolásra, a jelölésre, a címkézésre, a használati utasításra, a gyártási folyamatokra, és módszerekre vonatkozó követelményeket.

Amennyiben az ajánlatkérő a hatályos Kbt. 58. § (3) bekezdés b) pontja szerinti teljesítmény-, illetve funkcionális követelmények körében környezetvédelmi jellemzőket állapított meg, a Kbt. rendelkezéseinek megfelelően a közbeszerzési műszaki leírásban hivatkozni lehet a Kbt. 58. § (5)-(6) bekezdéseinek megfelelően az európai vagy nemzeti - illetve nemzetközi - öko címkékre vagy bármely más öko címké által meghatározott részletes leírásokra, vagy szükség esetén azok egy részére.

3. Környezetbarát beszerzés menete Sombereken

A környezetbarát közbeszerzés bevezetésével Somberek a lakosságnak is jó példát mutat, hiszen a közjó érdekét szolgálja a közpénzből gazdálkodó beszerzéseinél.

1. Előkészítési szakasz

Ha környezetvédelmi célokat akarnak elérni akkor alapos elemzés és tervezés történik egy tender elindítása előtt. A piacelemzés a rendelkezésre álló környezetvédelmi lehetőségekkel és az általános kereskedelmi árakkal és feltételekkel kapcsolatban alapvető információt szolgáltat.

2. Szerződés követelményeinek meghatározása

Egy szerződés tárgya az a termék, szolgáltatás vagy építési beruházás, amire a beszerzés irányul. Meghatározásakor az önkormányzat nagy szabadsággal rendelkezik a tekintetben, hogy mi az, amit be kíván szerezni.

A zöld szemléletű közbeszerzés például olyan területekre terjed ki, mint

- az energiahatékony számítógépek és épületek,
- a környezetvédelmi szempontból fenntartható előállítású fából készülő irodai berendezések,
- az újrafelhasznált papír,
- a bioélelmiszerek forgalmazása menzákon,

A technikai előírások megalkotásához az ökocímkek alapjául szolgáló technikai előírások hasznosak lehetnek, azonban nem megengedett, hogy előírják az ajánlattevők számára, hogy valamelyik ökocímkerendszer alatt regisztráltak legyenek.

Lehetőség van a minősítési rendszer alkalmazására is, melynek célja a felelősen használható - ezáltal környezetkímélőbb - irodai termékek terjesztése, a szolgáltatást igénybe vevő irodák környezeti teljesítményének javítása és nem utolsósorban a tudatformálás és a

példamutatás. Emellett annak bizonyítása, hogy egy önkormányzat lehet sikeres és profitáló a megszokottól eltérő és más értékrendszer alapján is. a minősítési rendszereket többek között azért dolgozták ki, hogy a vásárló is tudatában legyen fogyasztásának környezetre gyakorolt hatásaival. Ezen minőségi rendszerekkel lehetőség van a termékek környezeti, gazdasági és társadalmi jellemzőinek bemutatására is.

Vagyis a minősítési rendszerek segítséget nyújtanak arra, hogy meghatározzuk mit is ért az önkormányzat a zöld alatt. Ennek pontos megadására nyújthatnak segítséget ezen rendszerek, hiszen különböző szempontok alapján értékelik az egyes termékeket egy diagramon, mely értékei -2 és +2 között lehetnek. Ezek a szempontok a következők:

- gyártás
 - Figyelembe veszik a termék gyártása során felhasznált anyagokat és energiát. Az anyagok relatív mennyiségét és az anyagok fajtáját - különös tekintettel a veszélyes anyagokra, a kimerülő erőforrásokra illetve az újrahasznosított és az újrahasznosítható anyagokra. A gyártás energiaintenzitását és a felhasznált energia fajtáját is figyelembe veszi az értékelésnél.
 - Az értékelés során a 0 pont az azonos funkcióra leggyakrabban használt termék gyártási jellemzőit mutatja. +2 értéket kaphat az újrahasznosított vagy lebomló anyagból készült termék, illetve ha az adott termék környezetkímélő gyártási eljárással készült.

- szállítás
 - A termék gyártási helyétől függően a szállítás távolsága és a szállítás módja tartozik ezen szempont alá. Tehát a gyártáshoz felhasznált alapanyagok szállítását nem számítják bele a minősítésbe. A hajón, vasúton, közúton vagy légi úton történő szállítás nagyban befolyásolja a termék minősítését.
 - Az értékelés itt nem relatív, hanem abszolút értékű. A -2 a jelentős, konkrétan a tengeren túli szállítást jelenti, számottevő közúti, esetleg légi úton történő szállítással. A 0 érték a kontinensen belüli szállítást jelenti, míg +2 érték a helyi/hazai termékeknek adható.

- használat
 - Figyelembe veszik a termék használata során felhasznált energia mennyiségét és fajtáját, különösen a megújuló energia használatát. Ide sorolhatják a csomagolást is, a csomagoló anyag mennyiségét, anyagát, újrahasználható vagy újrahasznosítható voltát.
 - A szempont értékelése relatív, a 0 pont a leggyakoribb termék jellemzőit mutatja, a +2 megújuló energia használatát, a csomagolás teljes mellőzését vagy minimális voltát jelenti. –2 pont jár a használat során felhasznált nagymennyiségű fosszilis energiáért és a túlzott, felesleges csomagolásért.

- hulladék
 - A termék hasznos élettartama után keletkező hulladék mennyiségét és fajtáját értékelik ebben a szempontban, különös tekintettel a veszélyes, az újrahasznosítható ill. a lebomló hulladékokra. Itt van lehetőség az értékelés során az egyéni felelősség figyelembe vételére. Amíg ugyanis egy termék megvételekor odafigyelhetünk annak környezetkímélő vagy környezetszennyezőbb voltára, annak eldobásakor a felelősségünk ennél is közvetlenebb. A legjobban újrahasznosítható hulladék is csak akkor válik értékkelé, ha vesszük a fáradságot a szelektív gyűjtésre. Így a hulladék értékelésekor több termék esetében egy skálát adunk meg, melyen belül a valós érték egyéni döntésünktől függ.
 - Az értékelés itt is relatív, az ugyanarra a termékre leggyakrabban használt termék használata során keletkező hulladékhoz hasonlítjuk a vizsgált terméket, ez jelenti a 0 pontot. A lebomló, könnyen és hatékonyan újrahasznosítható hulladékkal járó termék kaphat +2 pontot, míg –2 pont járna a veszélyes hulladék képződésével és/vagy nagy mennyiségű hulladék keletkezésével járó terméknek.

- termékfilozófia
 - A termék környezeti jellemzőin túl a minősítés fontos része a termék gazdasági és társadalmi értékelése. A gyártó cég mérete, filozófiája, földrajzi elhelyezkedése, a dolgozókhöz és egyéb érdekelt felekhez fűződő viszonya csakúgy, mint a helyi gazdaságban betöltött felelős szerepe érdekes ebben a szempontban.

Ugyanakkor maga a termék jellege, betöltött funkciója is jelentős szerepet játszik. A szempont minden tényezőjének megítélése nehéz, mivel hiányosak a rendelkezésre álló információk. A legfontosabb kérdések mégis megválaszolhatók, nevezetesen, hogy a termék alapszükségletet elégít-e ki vagy felesleges, luxus termékről van szó, könnyen helyettesíthető-e a termék és milyenek a termék élettartam jellemzői, vajon hosszú élettartamú, esetleg szétszedhető, javítható termékről van-e szó.

- Az értékelés során +2 pontot kaphat az alapvető szükségletet kielégítő, helyi vagy hazai forrásból származó termék, míg -2 pont járna a távoli országból származó luxus vagy eldobható termékeknek.

Meghatározhatóak – amennyiben releváns – egyes anyagok és környezetbarát termelési eljárások.

A zöld szemléletű árubeszerzésre és szolgáltatás nyújtására irányuló szerződések környezetvédelmi előnyei a végeredményből származnak: a végtermékből vagy szolgáltatásból.

Fontos megfontolás az általános energiafelhasználás javítása, pl. a nagyobb energiahatékonyság révén. Ez előnyös a környezet számára, illetve megtakarítás érhető el általa.

Egy másik megfontolandó kérdés a zöld termék vagy szolgáltatás környezeti hatása abban a szakaszban, amelyben hulladék kezelésére kerül sor. Egy piacelemzés alapvető különbségeket fedhet fel a következők tekintetében:

- a kezelt hulladék mennyisége,
- az anyagok káros hatása, és
- az újrafelhasználható anyagok mennyisége.

3. Az ajánlattevők kiválasztása

Lehetséges az olyan cégek kizárása, akik megszegték a környezetvédelmi jogszabályok előírásait, amennyiben ez szakmai hitelüket megkérdőjelezi.

A műszaki feltételekkel kapcsolatos kritériumok értelmében egy cég múltban szerzett tapasztalata és személyzetének szakképzettsége jó lehetőséget nyújt környezetvédelmi megfontolások alkalmazására.

4. Szerződés odaítélése

Annak ellenőrzése érdekében, hogy az ajánlattevők teljesíteni tudják-e a szerződés által megszabott környezetvédelmi előírásokat, a szerződéskötő hatóságok felkérhetik őket az ezzel összefüggő műszaki kapacitásuk bemutatására.

Olyan feltételek megszabása, amelyek arra vonatkoznak, hogy meg kell felelni valamely környezetgazdálkodási rendszer követelményeinek, nem megengedett.

Lehetséges környezetvédelmi elbírálási feltételeket alkalmazni, feltéve, ha azok:

- a szerződés tárgyához kapcsolódnak,
- nem ruházzák fel korlátlan szabadsággal a szerződéskötő hatóságot,
- egyértelműen fel vannak tüntetve az ajánlati felhívásban és a pályázati dokumentációban,
- megfelelnek az EU-jogszabályok alapelveinek.

„Életciklusköltség”-megközelítés alkalmazása felfedi egy szerződés valós költségét. E megközelítés alkalmazása az elbírálási szempontok megállapításakor növeli a környezetvédelmi teljesítményt, és javítja a pénzügyi helyzetet.

A tulajdonba vétellel összefüggő költségekkel és a minimalizált életciklusköltségekkel kapcsolatos feltételeket széles körben alkalmazzák számos magán és állami közbeszerzési testület körében. Ennek következményeként minimalizált életciklusköltség-elemzés és iránymutatás áll rendelkezésre segítségként a pályázati és szerződéskötési eljárások előírásainak kialakításához az önkormányzatnál. A szerződéses feltételek alkalmazhatóak a környezetvédelmi megfontolások előírására a teljesítési szakaszban.

5. Szerződés szerinti teljesítés

A szerződéskötő hatóság meghatározhatja a termékek szállításának módját és még a közlekedési eszközt is. Az önkormányzat fontos szerepet tulajdoníthat a lokalitásnak, vagyis a helyi preferálásának, mert ezáltal a helyi termék kisebb szállítással kisebb környezetterhelést okoz. A lokalitás a zöld beszerzésben is fontos szerepet tölt be épp az előbb említett ok miatt.

Az ajánlattevőnek valamennyi, a szerződésben foglalt, a teljesítéssel kapcsolatos feltételt tiszteletben kell tartania.

A szerződés szerinti teljesítési feltételek annak meghatározására szolgálnak, hogy hogyan kell a szerződést végrehajtani. Elismert, hogy a szerződés szerinti teljesítési feltételekbe foglalhatóak környezetvédelmi megfontolások, feltéve, ha azokat az ajánlati felhívásban vagy a dokumentációban közzétették, és azok megfelelnek a közösségi jogszabályoknak.

Hivatalnak tájékoztatnia kell környezetbarát közbeszerzési politikájáról az érdekelteket, vagyis az alkalmazottakat, a szállítókat és a lakosságot, és ki kell választania ehhez a megfelelő eszközöket (pl. belső hírlevél, munkaértekezlet, tréning, brosúrák).

A szállítókkal, a szokásos szerződéses partnerekkel való kommunikáció célja, hogy az önkormányzat felkészítse őket a velük szemben támasztott igények kielégítésére, és együttműködjön velük további környezetvédelmi követelmények kidolgozásában

A zöld közbeszerzés ellenőrzése a közbeszerzés ellenőrzésével együtt történik.

Az ellenőrök vizsgálják a zöld közbeszerzési irányelvek alkalmazását, a környezetbarát beszerzési politikában lefektetett célok megvalósítását.

A célok megvalósulását az ellenőrök a környezetbarát közbeszerzési politikában meghatározott célokhoz kapcsolt teljesítménymutatók alapján ellenőrzik.

Sombereken a közbeszerzés céljai között eddig is megtalálható volt az a törekvés, hogy biztosítsa az ökológiai és környezetvédelmi célok érvényesülését a környezetet legkevésbé szennyező, terhelő megoldások előnyben részesítésével, illetve ésszerű mozgásteret az ajánlatkérő számára beszerzései megvalósításához.

Az önkormányzat összességében azon ajánlatokat tartja a legelőnyösebbeknek, melyek rész szempontjainak mennyiségi vagy más, objektív módon mérhető (értékelhető) tényezőkön kell alapulniuk, a közbeszerzés tárgyával, illetőleg a szerződés lényeges feltételeivel kell kapcsolatban állniuk (pl.: teljesítés időpontja, részszámlák száma, fizetési határidő, garanciális és jótállási idő hossza, pótalkatrészek biztosítása, minőség, műszaki érték, esztétikai és funkcionális tulajdonságok, környezetvédelmi tulajdonságok, működési költségek, gazdaságosság-költséghatékonyság, stb.).

A környezetbarát közbeszerzési eljárások során kiemelten fontos a folyamat pontos dokumentálása és az adatok harmadik fél felé való kijutásának megakadályozása.

A közbeszerzési folyamat dokumentálását az ONR rendszer részét képező Dokumentumtár, míg az ajánlatok feldolgozási folyamatát az előterjesztési és a határozati rendszer segíti. A zöld beruházás során nagyon sok adat keletkezik, és található meg, az ONR-rel ezeket könnyen megtalálhatjuk.

Az adatok védelmére az ONR rendszer kidolgozott metodikával rendelkezik, mivel az adatokat csak a központi szerveren tárolja, ezért azok elérhetősége egyszerűen korlátozható, nem szükséges új, szeparált jogosultsági rendszer kidolgozása.

4. Fenntarthatósági képzés

A hivatal számára is fontos a fenntarthatóság, éppen ezért a munkatársak részt vettek egy ezzel kapcsolatos képzésen. Ez azért volt fontos, hogy a környezetbarát közbeszerzés bevezetésének fontosságát megértessük az alkalmazottakkal.

A képzés fő témája a fenntartható fejlődés volt, mely során bemutatásra kerültek az állami, önkormányzati szerepek a fenntarthatóságban.

Tájékoztattuk az önkormányzat munkatársait arról, hogy a környezet védelme 1872-ben a Yellow Stone Nemzeti Park létrehozásával vette kezdetét, és 1932-re „érkezett” meg hazánkba, a Debreceni Nagyerdő védetté nyilvánításával. Az 1957-es években kezdődtek a környezet- megfigyelési programok, egy évvel később az olajszennyezésre is kitérő nemzetközi egyezményt fogadtak el a nyílt tengerekről. A környezetszennyezésre először igazán Rachel Carson Néma tavasz című (1962) művében hívja fel a figyelmet.

1968-ban hazánkban létrejött a Római Klub, melynek tagjai között olyan személyeket találhatunk, mint Göncz Árpád korábbi köztársasági elnök, László Ervin, vagy Gábor Dénes.

1970. április 22-én került először megtartásra a Föld napja, mely az egész társadalmat érinti, és Denis Hayes nevéhez fűződik.

A 70-es évektől a politika is foglalkozik a fenntarthatósággal, 1972-ben az ENSZ Konferencia volt az *emberi környezetről*, Stockholmban (Brundtland Bizottság). Legutóbb tavaly, Koppenhágában tartottak konferenciát.

Magyarországon az állami szerepvállalás a környezetvédelemben a szakfeladatokat ellátó kormány szervként elsőként létrehozott Országos Természetvédelmi Hivatallal jelent meg. Később létrejött az Országos Környezet- és Természetvédelmi Hivatal, majd a Környezetvédelmi és Vízgazdálkodási Minisztérium, végül pedig a KTM. A környezet védelmének általános szabályairól a 1995. évi LIII. tv. szól, célja az ember és környezete harmonikus kapcsolatának kialakítása, a környezet egészségének, valamint elemeinek és folyamatainak magas szintű, összehangolt védelme, a fenntartható fejlődés biztosítása.

Ismertettük a fenntartható fejlődés definícióit is, mely:

- Brundtland Bizottság szerint: „olyan fejlődés, amely kielégíti a jelen generációk **szükségleteit** anélkül, hogy veszélyeztetné a jövő generációk **igényeinek** kielégítését.”
- Daly meghatározásában: „ A fenntartható fejlődés a folyamatos szociális jobblét elérése anélkül, hogy az ökológiai eltartóképességet meghaladó módon növekednénk. A növekedés azt jelenti, hogy nagyobbak leszünk, a fejlődés pedig azt, hogy jobbak.”

A természet a társadalom és a környezet szoros kapcsolatban áll egymással, hiszen a társadalom tagjai a gazdaságban felhasználják a természeti erőforrásokat arra, hogy különböző termékeket állítsanak elő, ezek fogyasztás után hulladék, szennyezés formájában visszakerülnek a természetbe. Egyes szennyezések, hulladékok újrahasznosíthatók (pl.: papír, PET palackok), melyeket a gazdaság ismételten fel tud használni, így létrejön egy körforgás a természet – társadalom – környezet részvételével. Ezek alapján megállapítható, hogy a felsorolt három tényező függ egymástól.

A fenntarthatóság, mint említettük fontos a hivatal számára. A dolgozóknak elmagyaráztuk, hogy létezik gyenge és erős fenntarthatóság. Az előbbi a fejlődés azon formája, amely során az egy főre jutó tőkejavak adott szintjének fenntartását jelenti a helyettesíthetőség megengedése mellett, míg az utóbbi például az ökológiai lábnyom számítása. Ahhoz, hogy

megtudjuk mennyire fenntartható egy önkormányzat (vagy egy ország) a Z mutatót hívjuk segítségül. Ha az önkormányzatra számított mutató értéke pozitív, akkor gyenge értelemben fenntartható az önkormányzat, míg ha negatív ez az érték, akkor nem teljesíti a fenntarthatósági kritériumot.

Az önkormányzat munkatársaival ismertettük az állam, és az önkormányzat környezetvédelmi feladatait is.

A Sombereki Önkormányzat környezetvédelmi feladatai a környezetvédelemről szóló törvényben lefektetettek szerint:

46. § (1) A települési önkormányzat (Budapesten a Fővárosi Önkormányzat is) a környezet védelme érdekében

a) biztosítja a környezet védelmét szolgáló jogszabályok **végrehajtását**, ellátja a hatáskörébe utalt **hatósági feladatokat**;

b) önálló települési környezetvédelmi programot dolgoz ki a 48/E. §-ban foglaltak szerint, amelyet képviselő-testülete (közgyűlése) hagy jóvá;

c) a környezetvédelmi feladatok megoldására önkormányzati rendeletet bocsát ki, illetőleg határozatot hoz;

d) együttműködik a környezetvédelmi feladatot ellátó egyéb hatóságokkal, más önkormányzatokkal, társadalmi szervezetekkel;

e) elemzi, értékeli a környezet állapotát illetékességi területén, és arról szükség szerint, de legalább évente egyszer tájékoztatja a lakosságot;

f) a fejlesztési feladatok során érvényesíti a környezetvédelem követelményeit, elősegíti a környezeti állapot javítását.

A képzésen a fenntarthatóság koncepciói mellett megismertettük a munkatársakat az ökológiai, karbon-, és vízlábnyommal.

Az ökológiai lábnyom az egy lakosra jutó fogyasztáshoz felhasznált földterület nagyságát méri hektárban. Kutatásával és számításával a Global Footprint Network szervezet foglalkozik.

A karbonlábnyom, más néven szénlábnyom, és az egyes tevékenységekkel járó szén-dioxid-kibocsátást méri (mértékegysége: tonna). A **szállítás** és az **energiafelhasználás** intenzitása erőteljesen befolyásolja.

A vízlábnyom, az önkormányzatok teljesítményét a teljes vízfelhasználás alapján értékeli.

A fenntartható fejlődés gazdasági eszköztáráról (ökohatásosság, öko-hatékonyság, környezetközpontú irányítási rendszerek) is említést tettünk.

Az öko-hatékonyság, vagy az „ablakon bedobott pénz” felhívja a figyelmet, hogy környezetvédelemmel megtakaríthatunk, hiszen az arra fordított összeg nem „ablakon kidobott pénz”, hanem legtöbb esetben rövid időn belül megtérül, és gazdasági haszonhoz, versenyelőnyhöz juttatja a környezettudatos önkormányzatokat.

Az önkormányzat az öko-hatékonyság során eddig az alábbi táblázatban látható intézkedéseket tette meg, mely mellett az intézkedések hatásait láthatjuk.

Intézkedés	Környezeti javulás	Gazdasági haszon
Szelektív hulladékgyűjtés bevezetése	A hulladék nem lerakókra kerül, hanem újrahasznosítják	Kevesebb elszállítási díj, az újrahasznosítható hulladékért kapott összeg
Irodai papírfelhasználás csökkentése kétoldalas nyomtatással, papírok újrahasználatával stb.	Kevesebb papírfelhasználás, kevesebb hulladék	Kevesebb papír vásárlásán keresztül költségcsökkenés
Logisztika fejlesztése, szállítási útvonalak racionalizálása	Kevesebb üzemanyag-felhasználás, kevesebb légszennyezőanyag kibocsátása	Üzemanyagköltség csökkenése

Az ökohatásosságnak két formája van:

- „Bölcsőtől a bölcsőig”, ami egy holisztikus rendszer, mely a hulladékok kiküszöbölésével kíván javakat előállítani
- „Bölcsőtől a sírig” esetén a termék elhasználódása után annak alkotóelemei megsemmisítésre kerülnek.

A környezetközpontú irányítási rendszerek pedig meghatározzák az önkormányzat által követendő elveket, normákat. A környezeti menedzsment rendszerek szabványosítása az ISO 14001-es (nemzetközi szabvány, MSZ EN ISO 14001:20) és az EMAS (Európai Unió – 1993) szabványok alapján lehetséges.

Az ökotérképezésre az ISO 14001, EMAS bevezetéséhez van szükség. Ez a módszer a környezeti adatok gyűjtésének eszköze, tudatformáló képzési eszköz. Típusai:

- Települési elhelyezkedés
- Zavarások
- Víz

- Talaj
- Levegő, szagok, zaj, por
- Energia
- Hulladék
- Kockázatok

A képzésen továbbá szó volt a környezeti fenntarthatósági vállalások kapcsán

- Fajlagos vízfelhasználásának mértékéről (teljes vízfelhasználás [m³] / termelés egysége [változó])
- Fajlagos energiafelhasználásának mértékéről (teljes energiafelhasználás [kWh] / termelés egysége [változó])
- Kombinált valamint anyag- és energiatakarékos iroda-technikai készülékek beszerzéséről és alkalmazásáról [db]
- Újrahasznosított papír használatának arányáról (újrahasznosított papírcsomag (500 lapos) [db] / összes felhasznált papírcsomag (500 lapos) [db] és fejlesztési lehetőségeiről (gyűjtődoboz)

Javaslatok

1. Elsődleges javaslatunk a környezetbarát (zöld) közbeszerzés bevezetése, a fenntarthatósági elvek jóval nagyobb mértékű figyelembevételével a szervezet működésének minden szegmensében.

2. A képzésen megfogalmazottak alapján és a közbeszerzési folyamatok felülvizsgálata után javasoljuk zöld közbeszerzési ajánlás, illetve szabályozás bevezetését.

A fenntarthatósági elvek következetes nyomon követése és alkalmazása hozzájárulhat a település környezeti értékeinek megőrzéséhez, illetve a társadalmi megmaradás elősegítéséhez.

3. A környezetbarát közbeszerzés során az önkormányzat munkatársainak figyelembe kell vennie az ökológiai lábnyomot, illetve a karbonlábnyomot. E két mutató csökkentésével fenntarthatóbb lesz maga a közbeszerzés, ezáltal az önkormányzat is.

Az önkormányzat környezetvédelmi törekvéseit jelenleg érvényben levő rendeletekkel biztosítja. A rendeletek mindegyike a hatályos törvények figyelembe vételével készült, elfogadásukkal Somberek és lakosainak érdekeit tartották szem előtt.

A 15/2004. (VII.10.) rendelete a Környezetvédelmi Alapról szól, melyet környezetvédelmi feladatai megoldása érdekében hozott létre, illetve megnevezi, milyen forrásokból származnak az alap bevételei.

Megemlítenék a 15/2009.(XII.19.) számú rendeletét, mely a köztisztaságról és a hulladékkezelési közszolgáltatásról szól. Célja:

- a) Somberek község lakosságának egészségvédelme, Somberek természeti és épített környezetének megóvása a hulladékgazdálkodás eszközeivel,
- b) Somberek község környezete hulladék által okozott terhelésének minimalizálása, szennyezettségének elkerülése érdekében a képződött hulladék mennyiségének és veszélyességének csökkentése, a keletkező hulladék minél nagyobb arányú hasznosítása, a hulladék környezetkímélő ártalmatlanítása.

4. A rendeletben ismertetik a hulladékok típusait, a hulladékbegyűjtésre vonatkozó szabályokat, a szelektív és zöld hulladék gyűjtésére vonatkozó szabályokat, valamint a kapcsolódó díjakat is. Véleményünk szerint széles tájékoztatást nyújt az érdeklődőknek, éppen ezért tanácsolnánk, hogy teljes terjedelmében kerüljön feltöltésre az önkormányzat honlapjára, ahol jelenleg egy a hulladékgazdálkodásról szóló rövidebb, korábbi rendelet található.

5. Évek óta lehetőség van, ún. fenntarthatósági jelentés készítésére, melyet a vállalatok mellett az önkormányzatok is megtehetnek. Ez abból a szempontból lenne hasznos Somberek Körjegyzőségének, hogy az elkészült jelentéssel értékelni tudná a környezetvédelmi és fenntarthatósági törekvéseit. A hivatalnak saját magára nézve is el kellene készítenie, hogy optimalizálni tudja működését, és közbeszerzéseit.